

obsahují rovněž řadu případů smilstva, jež se zločiny proti mravnosti to společné mají, že i zde je charakteristickou známkou zneužití pudu pohlavního a liší se od prv dotčených tím, že co zločiny stíhají se případy smilstva druhu nejtěžšího, tudíž nejhorší výstřednosti pohlavní (§§ 129 a 131 tr. z.) neb ty, s nimiž spojeno je nejhrubší porušení povinnosti (§ 132 tr. z.). Dále náleží k přestupkům proti veřejné mravnosti cizoložství (§§ 502 a 503 tr. z.) (viz tento čl.), zneuctění nezletilé příbuzné členem domácnosti (§ 504 tr. z.) (viz čl. Zneuctění), smilstvo ženské osoby služebné s nezletilým synem v domácnosti žijícím (§ 505 tr. z.), zneuctění s přípovědí manželství (§ 506 tr. z.), uzavření protizákonného manželství bez dispense (§§ 507 a 508 tr. z.), kuplířství (§§ 512 až 515 tr. z.), porušení mravnosti a studu, působící hrubé a veřejné pohoršení (§ 516 tr. z.), porušení manželské věrnosti. Další činy trestné označené v §§ 517 až 525 tr. z. a sice: žebrota (zák. z 24. března 1885 č. 89 ř. z.), zakázané hry (§ 522 tr. z.), opilost (§§ 523, 524 tr. z.), též krádež a zpronevření mezi příbuznými, skutkové porušení povinné úcty dětí k rodičům, služebníků k službodárci, jsou delikty proti mravnosti v nejširším slova smyslu a byly tudíž pojaty do kategorie přečinů a přestupků proti veřejné mravnosti, ježto mohou veřejnou mravnost, tudíž mrav a pořádek ohroziti. Jsou tudíž společenskými zly, jež musí rád právní potlačiti všemi prostředky jemu po ruce jsoucími, ježto další zlo mohou zploditi neb nové činy trestné vyvolati. Žebrota na př. tresce se, by potlačena byla náchyllost k zahálce, tuláctví a s tím spojené náklonosti k zasahování do cizího majetku, rovněž opilost jako zdroj celé řady jiných společenských a hospodářských nebezpečí, jež ohrožují nejen jednotlivce, nýbrž i veškerost.

Slepota, hluchota a němota.

Vady tělesné nemají zásadně vlivu na právní postavení osob jimi stížených. Poněvadž však slepí, němí a hluchí následkem těchto svých vad mohli by snadno utrpěti újmy, zejména při uzavírání právních jednání, stanovil zákonodárce zvláštní předpisy, jež mají s jedné strany za účel ochranu právních zájmů jejich, s druhé strany nutně souvisí též přirozený důsledek, že osoby slepé, němé a hluché ve své způsobilosti k právním činům jsou omezeny.

A. Slepota.

I. P o j e m.

S l e p o t a (caecitas) jest naprostý nedostatek zrakové způsobilosti; náleží sem též stav neúplné slepoty, při kterém dotyčné osoby sice pozorují, avšak nerozeznávají. Slepota může trvati buď již od narození nebo může nastati teprve později z příčin různých. Jako nedostatek zrakové způsobilosti náleží k vadám tělesným a má jako taková vliv na způsobilost k právům a k právním činům osob jí stížených. Zde ovšem přihlíží se k slepotě jakož i k ostatním uvedeným vadám tělesným toliko se stanoviska jich právní povahy.

II. Způsobilost k právům.

Slepota jako vůbec tělesné vady nemá v dnešním rakouském právu žádného vlivu na podmínky a způsobilost nabytí a držby věcí a práv. Jinak tomu jest v právu kanonickém. Dle kanonického práva jest slepota překážkou k nabytí svěcení (irregularitas ex defectu), tak že slepec neb osoba, kteréž schází levé oko (oculus canonicus), nesmí býti vysvěcena

(can. 1 Dist. 36 a can. 1, 3, 13 Dist. 55, Helfert Handbuch des Kirchenrechtes I. sv. § 103).

III. Způsobilost k právním činům.

Na způsobilost předsebrati právní činy mají četné tělesné vady a též slepota vliv omezující a modifikující.

1. Právo občanské. V civilním právu platí následující zvláštní ustanovení:

a) Právo osobní:

aa) Ti, kdo nemohou pro nedostatek věku duševní chorobu nebo jinaké příčiny svých záležitostí samostatně obstarávat, jsou pod zvláštní ochranou zákonů (§ 21 o. o. z.). Že tím sluší rozuměti též osoby tělesnými vadami stížené, právem tvrdí Stubenrauch (Comm. z. a. b. G. B. sv. 1. k § 21 č. 6) a Unger (System des österr. allgem. P. R. 1. sv., str. 289, pozn. 5) proti Schusterovi (Zeitschrift für österr. R. Gel. 1839 II. 39), kterýž svůj opačný názor opírá o doslovné znění § 21 o. o. z.

bb) Pro tělesné vady, tudíž i pro slepotu může býti otcovská moc nad dítětem prodloužena (§ 173 o. o. z.).

cc) Rovněž může zletilému opatrovanci býti pro tělesné vady a tudíž i pro slepotu na delší nebo na neurčitý čas zřízen poručník (§ 251 o. o. z.).

dd) Dle § 191 o. o. z. jsou nezpůsobilí k poručenství, kteří nemohou pro tělesné vady a tedy i pro slepotu svých záležitostí opatřiti.

b) Práva věcná:

aa) Ohledně zřízení testamentů sluší rozeznávat, zdali slepec umí psáti čili nic. Umí-li psáti, může sám dle § 578 o. o. z. písemně a beze svědků platné pořizení učiniti. Píše-li však jeho testament někdo jiný, musí jej jeden svědek u přítomnosti dvou svědků jiných, kteří mohou ve spis nahlédnouti, přečísti, načež slepec musí potvrditi, že to jest jeho poslední vůle (§ 581 o. o. z.), poněvadž jinak by snadno v testamentu mohlo býti něco jiného, než pořizovatel nařídil.

bb) Z nedostatku způsobilosti zrakové nemohou slepci býti též svědky při posledních pořizováních (§ 591 o. o. z.), poněvadž si nemohou snadno zjednati přesvědčení, že v osobě pořizovatelově žádný podvod neb omyl se nepříhodil (§ 585 o. o. z.).

cc) Práva závazková:

Při písemných smlouvách (§ 886 o. o. z.), nemůže-li některá strana pro slepotu čísti, sluší obdobně užití ustanovení § 581 o. o. z.; musí tudíž jeden svědek u přítomnosti svědka druhého, jenž ve spis může nahlédnouti, smlouvu přečísti, a slepý kontrahent musí stvrditi, že smlouva jest dobře sepsána, poněvadž jenom tím lze odstraniti nebezpečí plynoucí pro slepce z toho, že nemůže se sám o obsahu spisu přímo přesvědčiti (Stubenrauch, Commentar 3 sv. k § 886 č. 4). Dle Ellingera (Handbuch des ö. a. C. R. k § 886) naproti tomu slušelo by obdoby § 581 o. o. z. užití toliko při listinách a smlouvách zřízených, k jichž platnosti jest třeba svědky přibrati (na př. listiny, na jichž základě má býti vykonán knihovní zápis), při jiných listinách stačí dle Ellingerova názoru toliko podpis slepcův; toto rozlišování nelze však ze zákona naprosto odůvodniti.

2. Řízení soudní sporné.

Dle starého soudního řádu byli slepci co do svědecké způsobilosti značně omezeni, což souviselo s teorií průvodní v tomto řádě přijatou. Avšak nyní platný soudní řád z r. 1895 nečiní již rozdílu mezi svědky

bezvadnými, vadnými a zavržitelnými a záleží tudíž jedině od volného uvážení soudu, pokud lze svědectví slepce víry přiložiti. (Srv. čl. Svědci.)

3. Řízení soudní nesporné.

V oboru nesporného řízení sluší vytknouti následující ustanovení:

a) K platnosti právních jednání mezi živými slepci uzavřených jest zapotřebí formy notářského aktu (§ 1 zák. ze dne 25. července 1871 č. 76 ř. z.).

b) Při sepsání notářského aktu se slepcem musí býti přibrání obřadní svědkové (§ 56 lit. *d.* not. ř.), kteří musí býti přítomni nejen při podpisu stran, nýbrž i při jich prohlášení a při předčítání aktu, což musí býti výslovně v notářském aktu uvedeno (§ 59 odst. 1. a 2. not. ř.). Těchž předpisů sluší šetřiti též, když jde o sepsání posledního porřízení slepce notářem (§ 72 not. ř.). (Viz čl. Notářství.)

c) Při projednání pozůstalosti se mluví o přivzetí svědků k úmrtnímu zapsání (§§ 38, 41 a 50 cís. pat. ze dne 9. srpna 1854 č. 208 ř. z.). Ačkoli se tu výslovně nežádá úplná věrohodnost osob za svědky přibraných, není zajisté pochyby, že svědky mohou býti toliko osoby takové, jež úplné víry zasluhují, neboť úmrtní zapsání má za účel zjistiti veškeré poměry a údaje pro projednání pozůstalosti důležité a přibráním svědků má býti zabezpečena vůči všem interesentům pozůstalostním správnost jednání soudního komissaře nebo notáře. Pokud tedy osoby slepé úplné víry nezasluhují, nelze jich za svědky k úmrtním zápisům bráti.

d) Totéž platí obdobně též při legalisaci původních listin (§ 285 cís. pat. ze dne 9. srpna 1854 č. 208 ř. z.) a o svědčích notářského aktu (§ 57 a not. ř.); § 57 a not. ř. zejména výslovně ustanovuje, že svědky notářského aktu nemohou býti, kdo dle svých tělesných nebo duševních vlastností svědectví vydati nemohou.

4. Právo trestní.

Ohledně práva trestního sluší vytknouti zásadu, že slepota sama o sobě přičetnosti nevyklučuje (§§ 1, 2 tr. z.). Pokud se týče svědectví v trestním řízení, nesmí býti jako svědkové pod neplatností jich výpovědi slyšeny osoby, kteréž v době, kdy svědectví mají vydávati pro tělesné nebo duševní vady nejsou s to, aby pravdu udaly (§ 151 č. 3 tr. ř.). Pokud tedy slepota svědkova vadí tomu, aby svědek pravdu mohl udati jest též slepota důvodem k vyloučení svědka v trestním řízení.

B. Hluchota. I tu platí všeobecná zásada, že hluší ve své způsobilosti k právům a k právním činům nejsou omezeni. Zvláštní ustanovení hluchých osob se týkající jsou:

I. Právo občanské.

1. Hluší mohou o svém jmění úplně volně pořizovati; chtějí-li však učiniti poslední porřízení před soudem, musí si přibrati zmocněnce nebo osoby třetí, kteří jim při soudcovském poučení (§ 587 o. o. z.), že mají poslední porřízení vlastnoručně podepsati, mají býti nápomocní resp. mají jim toho poučení sděliti.

2. Svědky při posledním porřízení hluší býti nemohou (§ 591 o. o. z.).

3. K platnosti právních jednání mezi živými předsevzatých od hluchých osob, jež neumějí čísti, jest zapotřebí formy notářského aktu (§ 1 zák. ze dne 25. července 1871 č. 76 ř. z.). Notář musí při tom dle notářského řádu šetřiti následujících opatrností:

a) Hluchý, který umí čísti, musí notářský spis sám přečísti a výslovně potvrditi, že jej četl a že týž jeho vůli odpovídá. Toto potvrzení musí býti ve spise před podpisem výslovně uvedeno.

b) Neumí-li hluchý čísti, musí býti přihrána kromě svědků obřadních ještě jedna osoba jeho důvěry, kteráž pomocí znamení s ním se dovede dorozuměti. Při důvěrnících pohlaví nerozhoduje a mohou jimi býti též osoby, kteréž jsou s hluchým spřízněny nebo sešvakřeny, nebo jsou s ním spojeny adopcí nebo svazkem manželským. Jinak však musí míti takoví důvěrníci způsoblost požadovanou od svědků obřadních.

c) O tom, že hluchý znamením, jimiž s ním se bylo dohodnuto, rozuměl, musí se notář náležitě přesvědčiti pokusy, které se na předmět spisu nevztahují, a že se tak stalo, musí býti ve spise výslovně podotknuto (§ 60 not. ř.).

d) Těchž předpisů sluší šetřiti i tenkrát, když hluchá osoba před notářem chce zříditi testament (§ 72 not. ř.).

II. Řízení soudní sporné.

V civilním procesu buďtež hluší poukázáni, aby si zřídili zmocněnce, ačli ovšem nejde o případ, kde již zákonem jest předepsáno nucené zastoupení advokátem; o vzetí hluchých osob pod přísahu není sice v civilním řádě výslovně ustanoveno, avšak plyne z věci samé, že příslušné napomenutí musí jim býti dáno s pomocí tlumočnicků, kteří znamením se s nimi mohou dorozuměti, leč že by soudce sám s nimi dorozuměti se dovedl; rovněž dle obdoby výn. min. sprav. ze dne 23. září 1850 č. 12926 musí jim býti přísežní formule předložena k přečtení a musí od nich býti podepsána (totéž platí o němých).

III. Řízení trestní.

Je-li obviněný hluchý, může jeho výslech býti předsevzat bez tlumočnicka jen tenkrát, jestliže vyšetřující soudce a zapisovatel se s ním dovedou dorozuměti; jinak musí k jeho výslechu býti přihrán přísežný tlumočnick (§ 198 tr. ř.). Hluchému svědkovi se musí otázky předkládati písemně. Není-li jich výslech tímto způsobem možný, musí býti svědek takový vyslýchán s pomocí jedné nebo více osob, které znamením nebo jinak se s ním dovedou dorozuměti a kteréž před tím jako tlumočnicki musí býti vzaty pod přísahu (§ 164 tr. ř.).

IV. Trestní právo důchodkové.

Hluchému, který může mluvit a umí čísti, mají se otázky předkládati písemně, on sám má však odpovídati ústně. Jestliže neumí čísti, budiž užito kterékoli k tomu způsobilé osoby za tlumočnicka. Týž předpis platí i v tom případě, když osoba hluchá má býti vzata pod přísahu (§ 665 důch. tr. z.).

C. Némota.

I. Část všeobecná.

Občanské právo činí rozdíl, zdali hluchoněmý následkem duševního vzdělání, jehož se mu před nastoupením této vady nebo později dostalo, jest s to, aby svoje právní záležitosti sám obstarával čili nic. Dle římského práva byl hluchoněmý v posledním případě zřízen opatrovník, jenž ho při jeho právních jednáních měl zastupovati; dle starořímského práva neměl vůbec způsoblosti svým jměním ani mezi živými ani na případ smrti nakládati. Teprve Justinian udělil hluchoněmému, uměl-li psát, způsoblost poslední pořízení činiti, vyjímajíc hluchoněmé od narození

(l. 10 C qui testamenta facere possunt 6, 22). Ani církve se z počátku těchto ubožáků neujala, poněvadž ve víře nemohli býti vychováni: sv. Augustin vyslovil přímo zásadu: »Od narození hluchoněmí nemohou nikdy víry nabyti a víru míti, neboť víra pochází z hlásání, jež musí býti slyšeno.« Teprve znenáhla docházely tyto osoby v zákonodárství povšimnutí a ujala se zásada, že hluchoněmí pro svou vadu jako členové společnosti lidské i náboženské zasluhují nejšetrnějších ohledů, že v žádném směru — zejména nikoli v ohledu právním — nemají újmy trpěti a že jim úplná a nezkrácená způsobilost k právům a k právním činům má býti zaručena. V rakouském právu si tato zásada již ve starším zákonodárství zjednala průchodu.

II. Právo občanské.

Civilní právo poskytuje hluchoněmým velice vydatnou ochranu:

1. Hluchoněmý smí býti ponechán trvale pod poručenstvím jen tehdy, je-li zároveň blbým (§ 275 o. o. z.), a smí mu, jak § 270 o. o. z. naznačuje, opatrovník toliko »na čas« býti zřízen. Výraz »na čas« poukazuje k tomu, že hluchoněmému opatrovník nemůže býti zřízen, jestliže, jak § 275 dále ustanovuje, hluchoněmý dosáhl 25. roku a může své záležitosti sám spravovati. Nelze však žádného omezení jeho způsobilosti k právním činům shledávati v ustanovení konečné věty § 275, že hluchoněmí nemohou před soudem vystupovati bez zmocněnce, neboť soudní záležitosti mají mnohdy veliký význam a dalekosáhlou důležitost; poněvadž soudce nemůže z pravidla v jeho posunkové řeči s ním se dorozuměti a rovněž práv neznalý tlumočník nemůže práva hluchoněmého před soudem zastupovati, jest toto ustanovení patrně k rozhodnému prospěchu hluchoněmého; jeho zástupce pak jedná pod svou plnou zodpovědností před soudem za svého mandanta.

2. Hluchoněmí, jichž duševní činnost není porušena, mohou volně o svém jmění pořizovati. Toliko ohledně osob spolupůsobících při testamentu zejména ohledně svědků vytklo občanské právo zvláštní předpisy a to:

a) Byl-li mimosoudní testament psán od třetí osoby, jest patrně zapotřebí, aby svědkové posledního pořízení byli znalí posunkové řeči; hluchoněmý, jenž umí čísti a psáti může tudíž sestavovati ve formě § 579 o. o. z., lze-li se s ním v řeči posunkové dorozuměti (roz. ze dne 13. listopadu 1860 č. 8576, sb. č. 1225). Totéž platí o mimosoudním ústním posledním pořízení (§ 585 o. o. z.).

b) Chce-li hluchoněmý učiniti před soudem poslední pořízení, musí dle předpisu § 275 o. o. z. k soudu se dostaviti se zmocněncem; poněvadž však soudce jej musí poučiti, že písemnou poslední vůli musí vlastnoručně podepsati, jest nutno za tímto účelem přibrati ještě soudem zřízeného tlumočníka, ač-li není soudce přesvědčen, že zmocněnec hluchoněmého se s tímto dovede dokonale dorozuměti; naproti tomu jest nezbytno přibrati tlumočníka ku zřízení soudního testamentu ústního, poněvadž jenom tím způsobem může býti poskytnuta soudci úplná záruka, že prohlášení v protokol pojaté se shoduje s vůlí pořizovatelovou.

c) Svědky při posledním pořízení hluchoněmí býti nemohou (§ 591 o. o. z.).

3. Hluchoněmí nebo němí, kteří mohou svoje záležitosti sami obstarávat, mohou volně smlouvy uzavírat s tím jediným omezením, že smlouvy hluchoněmých, kteří neumí psát, ve vlastním jméně uzavřené, mají zapotřebí k platnosti své formy notářského aktu (§ 1 zák. ze dne 25. července 1871 č. 76 ř. z.). Byl-li sepsán notářský akt s němým nebo hluchoněmým, který umí čísti a psát, musí tento sám notářský akt přečísti a na něj vlastnoručně napsati, že jej četl a že se s jeho vůlí shoduje. Neumí-li čísti nebo psát, musí býti přibráni dva důvěrníci jeho posunkové řeči znalí.

4. **Přísaha osob hluchoněmých jako svědků:** Umí-li svědek čísti a psát, má mu příslušné napomenutí býti písemně dáno, načež se mu předloží písemná formule přísězní, již on podepíše. Lze-li se s hluchoněmým dorozuměti pomocí přísězného tlumočnicka, buďtež mu napomenutí a přísězná formule tímto způsobem sdělena a rovněž týmž způsobem přísaha od něho složena. Není-li ani jeden ani druhý způsob dorozumění možný, budiž od přísahy vůbec upuštěno (vým. min. sprav. ze dne 23. září 1850 č. 12926).

III. Právo trestní.

1. Příčetnost.

Jako vůbec, tak zejména při hluchoněmých platí zásada, že trestní soudce má zevrubně vyšetřiti, pokud trestný skutek lze pachateli k vině přičítati; trestní soudce má tudíž zvlášť bedlivě k tomuto momentu přihlížeti.

Jelikož tato vada může míti rozhodný vliv na duševní vývoj pachatelův, má soudce především uvážiti, zdali týž byl si vůbec trestnosti svého skutku vědom a má za tím účelem si vyžádati dobrozdání lékařů a po případě též jiných znalců. Proto ustanovuje též d. dv. kanc. ze dne 28. srpna 1828 č. 20943, Lützenau I, str. 65, že příčetnost a zodpovědnost hluchoněmého v každém jednotlivém případě sluší posuzovati dle nižšího nebo vyššího stupně jeho duševních schopností (d. dv. k. ze dne 20. srpna 1828 č. 20943, prov. sb. z. soud. pro Čechy a ostatní země — též Lützenan I. str. 65).

2. **Výslech hluchoněmého jako obviněného nebo jako svědka** má se díti písemně, a není-li to možno, má býti vyslýchán pomocí jedné nebo více osob, které se s ním znamenitými dorozuměti dovedou a které jako tlumočníci mají býti vzaty pod přísahu (§ 164 tr. ř.). Tváří-li se obviněný jako hluchoněmý, a je-li vyšetřující soudce buď na základě svého vlastního pozorování nebo na základě výslechu svědků nebo znalců o tom přesvědčen, že v pravdě hluchoněmým není, má jej vyšetřující soudce toliko upozorniti, že jeho chování vyšetřování nikterak nezamezí a že se tím po případě své obrany zbavuje (§ 203 tr. ř.).

Sleva daní.

Sleva daní již právoplatně vyměřených připouští se za jistých podmínek jen při dani pozemkové a domovní.

I. Za slevu daně pozemkové (nejv. rozh. z 13. května 1843) lze žádati při poškozeních naturálního výnosu nehodami elementárními. Takové živlové příhody jsou krupobití, povodeň a požár. Byl-li naturální výnos poškozen nebo zničen zhoubným řáděním hmyzu, uváží volně úřad finanční, zda a jakou měrou sleva daně pozemkové má býti poskytnuta. Nastalo-li poškození jinými příhodami, jako mrazem, vlhkostí neb suchem,